

การบริหารจัดการเชิงรุกของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
THE PROACTIVE MANAGEMENT OF THE ELDERLY SCHOOL
FOR EMPATHY IN NORTHEASTERN REGION

สุเทพ เมย์ไธสง

Suthep Maythaisong

จิราภรณ์ ผันสว่าง

Jiraporn Phansawang

สกล คามบุศย์

Sakol Khambud

บรรจง ลาวะลี

Banjong Lawalee

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi, Et Campus

E-mail : puyound1@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 5 มีนาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มีนาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 2 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ตรวจสอบโมเดล (Model) ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) สร้างและประเมินรูปแบบ (Model) ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน เจ้าหน้าที่ พนักงานและวิทยากรจิตอาสาในโรงเรียนผู้สูงอายุ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 520 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและโมเดลสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารจัดการเชิงรุก ประกอบด้วยตัวบ่งชี้การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ สมรรถนะของโรงเรียน ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร และการจัดกระบวนการเรียนรู้ องค์ประกอบการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ การควบคุมสมาธิ การเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค การควบคุมเจตคติ และความมั่นใจตนเอง องค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนมีสุขภาวะทางจิตที่ดี ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ และผู้เรียนมีสุนทรียภาพ ส่วนการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเพื่อหาค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม ปรากฏว่า การบริหารจัดการเชิงรุก มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เท่ากับ 0.401 และมีอิทธิพลทางตรงต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจของผู้สูงอายุ เท่ากับ 0.426 การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจผู้สูงอายุมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุ เท่ากับ 0.303 และการบริหารจัดการเชิงรุกมีอิทธิพลรวม เท่ากับ 0.550 สำหรับรูปแบบ (Model) การบริหารจัดการเชิงรุกเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย โครงสร้างเชิงระบบ (System Approach) ดังนี้ Input ได้แก่ การบริหารจัดการเชิงรุก Transformation Process ได้แก่ PDCA Model และ 4D Model และ Product ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ และ Result ได้แก่ ประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุ

คำสำคัญ:การบริหารจัดการเชิงรุก, โรงเรียนผู้สูงอายุ, ภูมิคุ้มกันทางใจ

ABSTRACT

The objectives of this research were to (1) study the management factors and indicators of the schools for senior citizens in the North East in order to enhance their spiritual immunity and school effectiveness, (2) test the administrative model of the said schools, and (3) design and evaluate the administrative model of the schools as mentioned. The samples consisted of administrators, staff members and voluntary teachers, totally 520 in number, in the academic year 2563/2020. The five-rating scale questionnaire was used as device for collecting the data, and statistics for data analysis was analyzed by the computer program.

The findings can be summarized as follows: The confirmative factors of aggressive administration comprised such indicators as academic atmosphere, school capacity, administrative leadership and learning process arrangement, and the spiritual immunity factors involved the indicators, namely, mind control via meditation, confrontation and overcoming of the obstacles, attitude control and self-confidence. As for the factors underlying school effectiveness were made of the indicators, i.e., cooperational skills, spiritual healthiness, systematic thinking and aesthetical concept. As regards the systematic structural analysis to find out both direct, indirect and overall impacts, it was found that aggressive administration rendered direct impacts on the school effectiveness at 0.401 and on spiritual immunity at 0.426. Senior citizens' spiritual immunity affected directly the school effectiveness at 0.303, whereas aggressive administration caused an overall effect at 0.550. In the case of

the aggressive administration model, it was found that the systematic structure encompassed the following factors, namely, input as aggressive administration, transformation process as PDCA Model and 4D Model, product as spiritual immunity and result as school effectiveness.

Keywords: Proactive Management, Elderly School, Spiritual Immunity

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี 2548 และมีอัตราการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว จากการคาดการณ์ในปี 2583 ว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัว เมื่อจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในทุกปี นั้นหมายถึงความต้องการการดูแลในระยะยาวที่จะเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากระบบสาธารณสุขได้รับการพัฒนามากขึ้น การตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญส่งผลให้ภาครัฐกำหนดมาตรการเตรียมการรองรับให้การดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยกำหนดยุทธศาสตร์ “การเตรียมความพร้อม สังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ” เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ด้วยการมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) เพื่อกำหนดทิศทางนโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการต่างๆ ที่ใช้ดำเนินการด้านผู้สูงอายุให้ชัดเจน และยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2561-2580(กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับระบบการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่นการให้บริการด้านสุขภาพ การจัดสวัสดิการทางสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี โดยที่สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการได้รับรู้ถึงข้อมูลที่เป็นต่อการวางแผนและดำเนินการบนฐานของการลงทุนและใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า

สำหรับ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ที่อยู่ในพื้นที่ทั่วประเทศกว่า 1,100 แห่ง (กรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) 2560, Online) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพแกนนำผู้สูงอายุ และชมรมผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ทำกิจกรรม เกิดการพึ่งพาตนเอง สามารถพัฒนาศักยภาพและเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพได้ ที่สำคัญคือช่วยลดสถานะการ กลายเป็นผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดเตียง รวมถึงลดภาระการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวด้วย ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายและมาตรการ เพื่อบริการรับสถานการณ์สังคมสูงวัยที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ โดยรัฐบาลพร้อมให้การสนับสนุนการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นความร่วมมือร่วมใจจากภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ทั้งในส่วนองกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.), องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น, สสส. และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้เกิด “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ในพื้นที่ต่างๆ 2,600 แห่งทั่วประเทศ ในระยะเวลา 3 ปี และได้สั่งการให้มีการทบทวนแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งจะเป็นการปรับแผนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้สูงอายุ โดยเร็วๆ นี้ตนจะเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ พม. ร่วมหารือและกำหนดเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุร่วมกัน

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชนการบริหารจัดการเชิงรุกของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วยหลัก 5 ก คือ 1) กลุ่ม ต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น 2) กรรมการ ถือเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้การทำงานประสบความสำเร็จ 3) กติกา หรือข้อตกลงร่วมกัน ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ 4) กิจกรรม ในระยะเริ่มแรกอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่ซับซ้อน เช่นการจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่นๆ กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา และ 5) กองทุนการขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการหางบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง (กรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) 2559, [Online])

จากสภาพปัจจุบันและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาหรือเสริมศักยภาพให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งร่างกาย จิตตปัญญา สังคม จิตวิญญาณ การมีความร่วมมือ และความมั่นคง โดยเปลี่ยน “ภาระ” ให้เป็น “พลัง” ด้วยวิธีการ “เรียนรู้ตลอดชีวิต” ภายใต้ความเชื่อที่ว่า มนุษย์มีการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการได้หลายวิธีการ หนึ่งในนั้นคือ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย มีความสุข สนุกสนาน เน้นความรู้ที่จะช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ให้ผู้สูงอายุเข้าใจ และรู้เท่าทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง รวมไปถึงพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุขต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 เพื่อตรวจสอบโมเดล (Model) ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบ (Model) ของการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ พนักงานส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลรวมกันจำนวน 500 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยมีวิธีการสุ่มดังนี้

2.1) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้จะต้องมีขนาดใหญ่และข้อมูลจะต้องมีการแจกแจงแบบปกติ ความปกติของข้อมูลตรวจสอบได้จากค่าการกระจายที่สมมาตรของค่าความเบ้ (Skewness : Sk) และค่าการกระจายของความสูง (Kurtosis : Ku) ซึ่งอยู่ในค่าของช่วง -3.00 ถึง +3.00 แสดงถึงการกระจายของข้อมูลแบบปกติ (Kline, 2005)

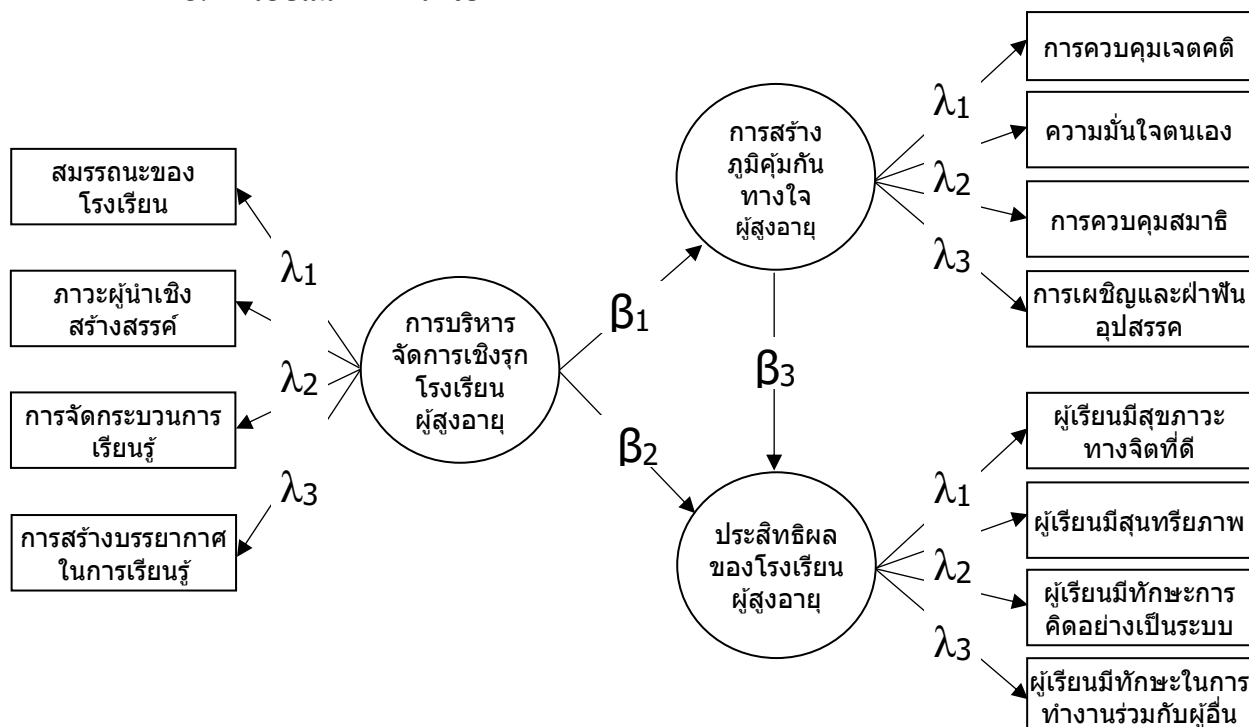
2.2) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มหลายขั้นตอน โดยแบ่งออกตามเกณฑ์พื้นที่ 1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประกอบด้วย จังหวัดหนองคาย สกลนคร อุดรธานี หนองบัวลำภู นครพนม เลย และบึงกาฬ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วยจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย อุบลราชธานี มุกดาหาร ยโสธร อำนาจเจริญ

2.3) ใช้เกณฑ์พื้นที่เป็นหน่วยการสุ่มจังหวัด ได้ดังนี้ 1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สุ่มได้ จังหวัดอุดรธานี หนองคาย และนครพนม 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สุ่มได้จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1-2 สุ่มได้จังหวัดสุรินทร์ ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ยโสธร อุบลราชธานี และศรีสะเกษ

2.4) ใช้เกณฑ์พื้นที่กลุ่มจังหวัดสุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ

2.5) สุ่มบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนและบรรยายในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 52 แห่ง แห่งละ 10 คน รวม 520 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงรุกของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถามของตัวบ่งชี้

1.2 ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 วิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมิน

1.4 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เกี่ยวกับองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้การบริหารจัดการเชิงรุกและการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ

1.5 สร้างแบบสอบถามโดยเขียนข้อความให้ครอบคลุมตามโครงสร้างนิยามศัพท์เฉพาะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด ให้ 5 คะแนน

เห็นด้วยมาก ให้ 4 คะแนน

เห็นด้วยปานกลาง ให้ 3 คะแนน

เห็นด้วยน้อย ให้ 2 คะแนน

เห็นด้วยน้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

1.6 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถามแต่ละข้อสร้างได้สอดคล้องกับเนื้อหาหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อความวัดเนื้อหานั้นได้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดเนื้อหานั้นได้

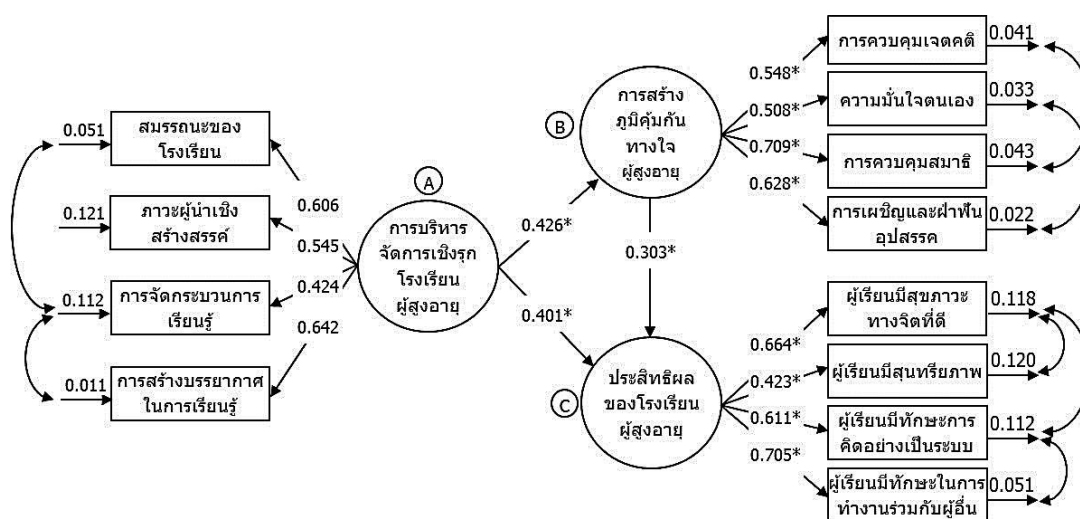
-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อความไม่สามารถวัดเนื้อหาได้

นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์หาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องตามเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 แสดงว่าข้อคำถามนั้นๆ สอดคล้องกับข้อความที่จะวัด (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2556 หน้า 50)

1.7 นำแบบสอบถามจากข้อ 1.6 ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลองเครื่องมือ จำนวน 42 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 30 คน และเจ้าหน้าที่ของ รพ.สต. จำนวน 12 คน ของอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.257-0.547 และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.897 (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2556: 69-73)

4. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM)

$\chi^2=103.189$, $df=58$, $P\text{-Value}=0.078$, $CFI=0.969$, $TLI=0.964$, $SRMR=0.044$, $RMSEA=0.033$, $\chi^2/df=1.779<2$

แผนภาพที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องกลไกของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์
(ประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดล) (Model Estimation)

จากแผนภาพที่ 2 โมเดลการบริหารจัดการเชิงรุกการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การตรวจสอบจากโมเดลการวัด (Measurement Model) โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity)

โมเดลการวัด	χ^2	df	P-Value	CFI	TLI	SRMR	RMSEA	χ^2/df
ค่าสถิติที่ปรับแก้แล้ว	103.189	58	0.078	0.969	0.964	0.044	0.033	1.779

โมเดลการวัดโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้ว ปรากฏว่าโมเดลการบริหารจัดการเชิงรุกของโรงเรียนผู้สูงอายุ การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกลไกกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. การตรวจสอบโมเดลโครงสร้าง (Structural Model) โมเดลโครงสร้างเป็นโมเดลเชิงสาเหตุ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งอิทธิพล (Effect) ทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรแฝง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Mplus

ผลการวิเคราะห์ขนาดของอิทธิพล (Effect Size) ของตัวแปรแฝงภายนอกต่อตัวแปรแฝงภายใน
(การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุ)

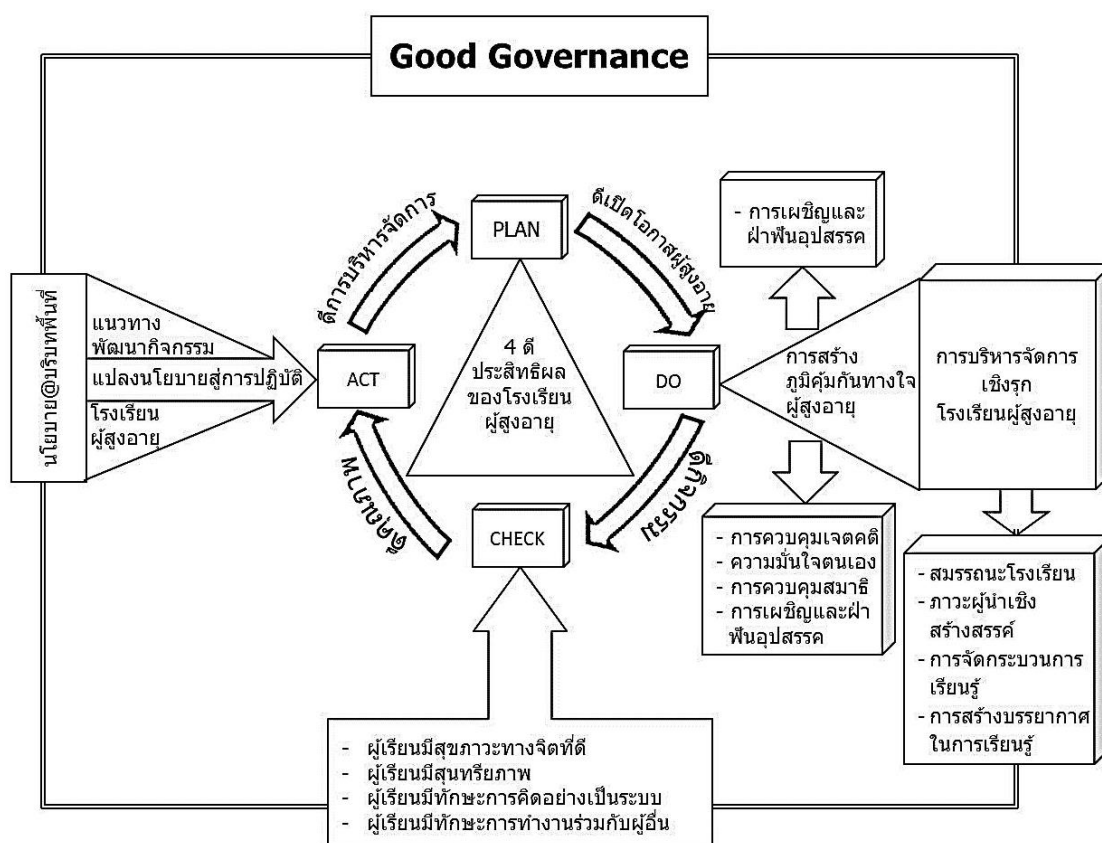
ตัวแปรเหตุ	ขนาดของอิทธิพล (Effect Size)		
	อิทธิพลทางตรง (Direct Effect)	อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect)	อิทธิพลรวม (Total Effect)
(A) → (C)	0.401	-	0.401
(A) → (B)	0.426	-	0.426
(B) → (C)	0.303	-	0.303
(A) → (B) → (C)	0.426	$(0.426)(0.303)=0.129$	0.555

เมื่อพิจารณาผลรวม (Total Effect) แสดงว่าตัวแปรเหตุหรือตัวแปรแฝงภายนอกมีอิทธิพลต่อตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจและประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้ (1) การบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุ (0.555) (2) การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจผู้สูงอายุ (0.303) ถ้าพิจารณาแยกส่วนพบว่า การบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจผู้สูงอายุเท่ากับ 0.426

3. สร้างและยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการเชิงรุกของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การสร้างรูปแบบ (Model) ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์จากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาเป็นกรอบในการออกแบบ (Design) โดยสรุปจากองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบ 3 ตัวหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการเชิงรุก การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจผู้สูงอายุและประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุและตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิเคราะห์ในระยะเวลาที่ 2 จำนวน 12 ตัวบ่งชี้

นอกจากองค์ประกอบที่ผ่านการวิเคราะห์ด้วยสถิติขั้นสูงแล้ว ยังมีองค์ประกอบที่ช่วยสนับสนุนอีกองค์ประกอบได้แก่ (1) 4 ดี-Model (2) แนวทางพัฒนากิจกรรม (3) การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ และองค์ประกอบทั้งหมดจะต้องผ่านกระบวนการยกระดับมาตรฐานเดิมให้สูงขึ้นด้วยกระบวนการ PDCA-Model ซึ่งปรากฏตามภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการบริหารจัดการเชิงรุกของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในครั้งนี้ได้นำเสนอแยกเป็นประเด็นเพื่ออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จึงได้องค์ประกอบ (Factor) 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การบริหาร จัดการเชิงรุก (2) การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ และ (3) ประสิทธิภาพของโรงเรียน และได้ตัวบ่งชี้ทั้งหมด 12 ตัวบ่งชี้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการเตรียมข้อมูล (Data) เพื่อที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไป (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2562)

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่า ตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยที่โมเดลที่สร้างขึ้นทางสถิติมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และมีความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) แสดงว่าโมเดลมีค่าเชิงปริมาณเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Diamantopoulos and Siguaw, 2000)

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงรุก (Proactive Management) เป็นการผสมผสานแนวคิดการทำงานเชิงรุกกับการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ ซึ่งผ่านกรอบความคิด ของผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (สพ.สต.) ทั้งสองหน่วยงานร่วมกันบูรณาการและบริหารจัดการให้โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และให้บรรลุเป้าหมาย (Goal) มากกว่าปัญหาและอุปสรรค ทำให้สามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้และเลือกทางออกเชิงกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย (เฉลิมชัย สุขไพบูลย์, 2556)

สำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจของผู้สูงอายุเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ต้องเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุเพื่อสร้างความสมดุลทางชีวิตจิตวิญญาณ ความคิดเชิงบวก และการสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ เกิดพลังสุขภาพจิต ซึ่งตัวบ่งชี้ดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของ (Warr, P.B. (2007) ที่พบว่าพลังงานทางอารมณ์ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การคิดเชิงบวกและการมีความสมดุลทางชีวิตจิตวิญญาณ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

ส่วนประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นผลลัพธ์ (Result) จากการบริหารจัดการเชิงรุกและการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจของผู้สูงอายุ จากข้อค้นพบจะเห็นว่า การบริหารจัดการเชิงรุกของผู้บริหารโรงเรียนและการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจของผู้สูงอายุ ส่งผลหรือมีอิทธิพล (Effect) กับประสิทธิผลของการวิจัยครั้งนี้ นั้น ก็แสดงว่าการที่จะให้โรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่พึงปรารถนา หรือเป็นไปตามที่คาดหวัง จึงต้องมีกระบวนการหรือวิธีการการบริหารจัดการเชิงรุกและการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจให้กับผู้สูงอายุ ถึงจะเกิดประสิทธิผล (Effectiveness) ตามมา (จริญญา วงษ์พรหม, 2558)

3. ผลการสร้างและประเมินรูปแบบ (Model) การบริหารเชิงรุกโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้บูรณาการทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) และแนวคิดวงจร PDCA-Model ได้ดังนี้

- 1) Input ได้แก่ การบริหารจัดการเชิงรุก
- 2) Transformation Process ได้แก่ PDCA Model และ 4 ดี (4 Dee Model)
- 3) Product ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ
- 4) Result (ผลลัพธ์) ได้แก่ ประสิทธิผลของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากโครงสร้างของรูปแบบ (Model) ที่สร้างขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีเชิงระบบเป็นฐาน (Based) ซึ่งเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการวางแผนและดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และจะเห็นถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม เป็นพื้นฐานของคุณสมบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. ระบบใหญ่ไม่ใช่ผลรวมของส่วนประกอบย่อย แต่เป็นคุณภาพใหม่ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อย
2. ระบบโครงสร้างที่ซ้อนกันเป็นชั้นๆ (Hierarchy)
3. การเข้าใจเชิงระบบนั้นต้องมองถึงบริบท (Context)
4. การเข้าใจความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ (Feedback)
5. วิธีคิดแบบโครงสร้าง (Structure) มาสู่กระบวนการ(Process) ถ้าประยุกต์ใช้ในเชิงสังคม การมองแบบโครงสร้างจะเห็นกรอบแนวคิดที่จะนำไปใช้

Peter Senge (1990) ได้เสนอการคิดอย่างเป็นกระบวนการระบบ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบ (Model) ของการวิจัย คือ

1. ความคิดในการฝึกฝนตนเองให้สูงขึ้นเรื่อยๆ (Personal Mastery)
2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision)
3. การสื่อสารให้คนในองค์กรเข้าใจและร่วมคิดร่วมทำ (Communication)
4. การเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นทีม (Team Learning and Working)
5. การคิดอย่างเป็นกระบวนการระบบ (System Thinking)

สำหรับการประเมินหรือยืนยันรูปแบบ (Model) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน มีความเหมาะสมทุกด้านทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความสมเหตุสมผล (2) ความเป็นไปได้ (3) การนำไปใช้ประโยชน์ (4) การถ่ายทอดส่งต่อ และ (5) เป้าหมาย KPI ชัดเจน (Stufflebeam and Shinkfield, 2007)

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิจัยเรื่องการบริหารจัดการเชิงรุกของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้เสนอข้อแนะนำไว้ 2 ประการ คือ

1. ข้อเสนอแนะจากผลของการวิจัย

สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุและผู้บริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสนับสนุน

1) จากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงรุกด้านการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงกว่าตัวบ่งชี้ด้านอื่นๆ จากข้อคิดเห็นและการรับรู้ของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้ผู้บริหารจัดการโรงเรียนได้ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในโรงเรียนให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิต ปัญญา สังคม จิตวิญญาณ การมีส่วนร่วมและความมั่นคงเพื่อเตรียมตัวปรับสภาพคุณภาพของตนเองด้วยความมั่นใจ ความพร้อมและมีสุขภาพที่ดีจากการเรียนรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนองค์ประกอบรองลงมาได้แก่ สมรรถนะของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบรองจากการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะของผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุไปพร้อมๆ กัน ด้านหลักสูตรควรจะต้องเตรียมการป้องกันเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในภาวะแทรกซ้อนจากโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจและอื่นๆ โดยนำเสนอหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับบริบทของพื้นที่และเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุโดยการดูแลและช่วยเหลือตนเอง ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองโดยหลัก 3 อ. คือ 1) อาหารที่รับประทาน 2) ออกกำลังกายเป็นนิจ และ 3) การจัดการอารมณ์ นอกจากนี้หลักสูตรควรจะทำให้มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มและเรียนรู้เกี่ยวกับสืบสานประเพณี สุขภาพดีมีสุข ภูมิปัญญาอีสาน และอื่นๆ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

สำหรับสมรรถนะโรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีแนวทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีงบประมาณสนับสนุน โดยมีโครงสร้างสมรรถนะโรงเรียน ดังนี้ (1) การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1.1) วัตถุประสงค์ของโรงเรียน (1.2) ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุ และ (1.3) ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม (2) แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (2.1) โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ (2.2) ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ (2.3) ประธานหรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ (2.4) คณะกรรมการ

ขับเคลื่อน (2.5) ทีมวิทยากรจิตอาสา(3) การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยหลัก 5 ก. ประกอบด้วย (3.1) กลุ่ม/สร้างจากกลุ่มผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น (3.2) กรรมการ (3.3) กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน (3.4) กิจกรรม (3.5) กองทุน และ (4) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย (4.1) มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือผู้นำเชิงรุก (4.2) มีเป้าหมายชัดเจนและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (4.3) มีส่วนร่วม (4.4) มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง (4.5) มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2) ผลการวิจัยอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ จากข้อค้นพบของการวิจัย คือ 1) การควบคุมสมาธิ และ 2) การเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค ผู้บริหารจะต้องสร้างหลักสูตรหรือโปรแกรมในการฝึกอบรมสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุเกี่ยวกับหลักการควบคุมสมาธิ และการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค ให้ผู้สูงอายุเข้าใจและปฏิบัติได้

3) ประเด็นสุดท้ายที่โรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องจัดหลักสูตรหรือโปรแกรมพัฒนาสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ หลักสูตรพัฒนาผู้สูงอายุเกี่ยวกับ (1) ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และ (2) การมีสุขภาวะทางจิตที่ดีและ (3) การมีสุนทรียภาพ

2. ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลังทางสังคม

2.2 พัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ

2.3 สร้างหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ

2.4 โรงเรียนผู้สูงอายุ : การบริหารจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ

2.5 การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). ยุทธศาสตร์กรมกิจการ

ผู้สูงอายุ 20 ปี ประจำปี พ.ศ.2561-2580. สืบค้นได้จากhttp://www.dop.go.th/download/knowledge/th1539326153-138_0.pdf

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2556). การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย. มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2561). เกิดน้อยแต่อยู่นานจุดแรกเริ่ม “สังคมสูงวัย”.

สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/45855-เกิดน้อย%20แต่อยู่นาน%20จุดแรกเริ่ม%20“สังคมสูงวัย”.html>

สุนทรพจน์ ดำรงพานิช. (2555). โปรแกรม Mplus กับ การวิเคราะห์ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Byrne, B.M. (2001). **Structural Equation Modeling**. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Hair, J.F., W.C. Black, et.al. (2005). **Multivariate Data Analysis**. New Jersey, Person Prentice Hall.

Kline, R.B. (2005). **Principles and Practice of Structural Equation Modeling**. New York, The Guilford Press.